

igen et lag muld, som længst har kunnet modstå nedstyrtning, fordi det var fuld af planterødder. Ovenpå dette kom så den vældige masse sten, som var styrtet i hullet.

En sådan fælde har selvfølgelig været en fare for andre væsener end ulve. Om sommeren må den have været omgivet af et stærkt hegn, men om vinteren hændte det, at også mennesker faldt i. Mange beretninger fortæller om *spillemanden*, som hjem fra et gilde falder i graven og holder ulven fra sig med sit spil. Endnu flere fortæller om tiggerkjællingen, som dumper i graven sammen med både ulv og ræv. Og om disse beretninger end er noget sagnagtige, så ligger der dog sikkert en virkelighed bag.

At der har været — og endnu er — endel af den slags grave netop på markerne ned mod Kongeåen er i og for sig rimeligt. Thi vel har der neppe på den tid været passende skjulesteder for ulve i de små skove og krat i nærheden, men om vinteren, og særlig i strenge vintre, er dyrene sandsynligvis kommen fra de større og tættere skove, som dengang fandtes lige fra Skodsborg og ud til Lillebælt.

S. A.

Ifølge en kongelig forordning udbetaltes der en præmie på 4 daler for hver fanget voksen ulv og 1 daler for hver ulveunge. Adskillige tingprotokoller har optegnelser om sådanne udbetalinger og at ulvene ofte blev hængt op i en „ulvegalge“, der stod ved tingstedet. Se bl. a. „Fra Himmerland og Kær herred“ 1932 s. 503. I Tiden 1710—38 omtales i Torstedlunds tingprotokol 20 fangne ulveunger og 2 voksne. Også her var en ulvegalge ved tingstedet.

Vore kirkegårdsdiger.

Ligesom meget tyder på, at de hedenske helligsteder var *indhegnede*, så er det også rimeligt, at de kristne kirker og kirkegårde har været det fra allerførst af, og at altså vore kirkegårdsdiger er på alder med kirkerne, måske undertiden ældre. Sandsynligvis har de også til nyere tid ligget på samme plads, thi der har, efter det kendskab, vi har til befolkningsforholdene, ingen anledning været til udvidelser af kirkegårdene.

Disse diger er altså ærværdige minder, og der kan være en anledning til at holde hævd over dem. I sommeren og efteråret

1932 har jeg haft lejlighed til at se ca. 80, og der er to ting, som man især hæfter sig ved. Det ene er det velkendte, at man erstatter det gamle dige med en mur, hvori cementen (dette grimme materiale, som ialfald her kunde lades ude) spiller en større og mindre rolle. Ofte er det ligefrem *gevinsten* ved ombygningen, der har forårsaget denne, thi der sidder jo ofte en uhyre masse sten i et sådant dige, og de kan i vore dage indbringe en pæn sum. Det andet er, at de ydre sider af digerne blokeres på forskellig måde, dels af hønsegårde og haver, så diget er ganske skjult og utilgængeligt, og dels af uhyre bunker af kirkegårdsaffald (også gamle gravstene!). Denne sidste mispryd er for det meste af ret ny dato, thi det er jo ikke så mange år siden, at man begyndte at holde orden på kirkegårdene. Men allerede nu er det mange steder, især hvor der er god fald ud fra diget, hundreder af læs en sådan bunke indeholder, og skal der fortsættes, som der er begyndt, så kan det blive et såre utiltalende skue.

Af flere grunde *burde kirkegårdsdiget ligge frit på alle sider*. Først og fremmest af *ærbødighed* for dette ældgamle minde om vore fædres vilje til at værne om kirke og gravsted. Dernæst af *skønhedshensyn*, som man jo dog i vore dage ingenlunde er blind for. Og endelig er det heller ikke uden betydning, at efterhånden som stenene forsvinder af marker, stendynger og diger, at der da fremdeles i kirkegårdsdiget kan findes et rigt udvalg af landets stenarter og eksempler på det præg, som naturforholdene har givet dem.

Til disse stenarter hører også de større og mindre stykker affald fra oldtidens jærnproduktion. Der kan ikke nævnes nogen oldtidsindustri, være sig hvad som helst, der har spillet en så stor kulturel rolle som denne, og det er derfor ikke uden historisk interesse at få så megen klarhed over dette som mulig, ligesåvel som man har søgt f. eks. at få noget rede på pottemageriet og dets betydning. Fundene i kirkegårdsdigerne kan her være til ikke ringe hjælp både m. h. t. virksomhedens udbredelse og andre ting. Og ikke mindre interesse kan disse diger have for *geologerne*. Her findes vel næsten alle mulige stenarter, og de bærer alle tydelige mærker af det, som de i nogle hundred tusind år har været ude for: Den sædvanlige og almindelige *afslidning*, som den hårdhændede transport i is og grus har givet dem, de *skurstriber*, som vel nok for det meste er en følge af gnidning mod fast klippe (hvorfor de heller ikke er så hyppige); og endelig langt den yngste af disse mærker af

naturens kræfter: *sandblæsningen*. Nogle stenarter, især kvartsit, bærer dette mærke i særlig udpræget grad, lige fra meget små til meget store. Jeg skal ikke glemme det sydlige kirkegårdsdige i *Timring*. Det er sat op ad en ret stejl skråning, er derfor meget højt udvendig, og da det tildels, især i de to hjørner er sat af mægtige sten, så tager det sig ude fra imponerende ud. Sydøstre hjørne består for endel af *sandslebne kvartsitblokke*, hvis flader ses smukt og tydeligt. — Iøvrigt er der også mange andre steder sådanne smukke og imponerende kampestensmure, hvad der jo følger af, at vore kirker så tit ligger ud imod ådale, som har stejle skråninger op mod digerne. Det ses bl. a. særlig ved alle kirkerne langs Skjern å og dens bi-strømme. Men netop disse diger og skråninger er særlig udsat for at blive misprydet af kirkegårdsaffald, hvad der også hyppigt er tilfældet.

S. A.

Skodborghusmindets afsløring.

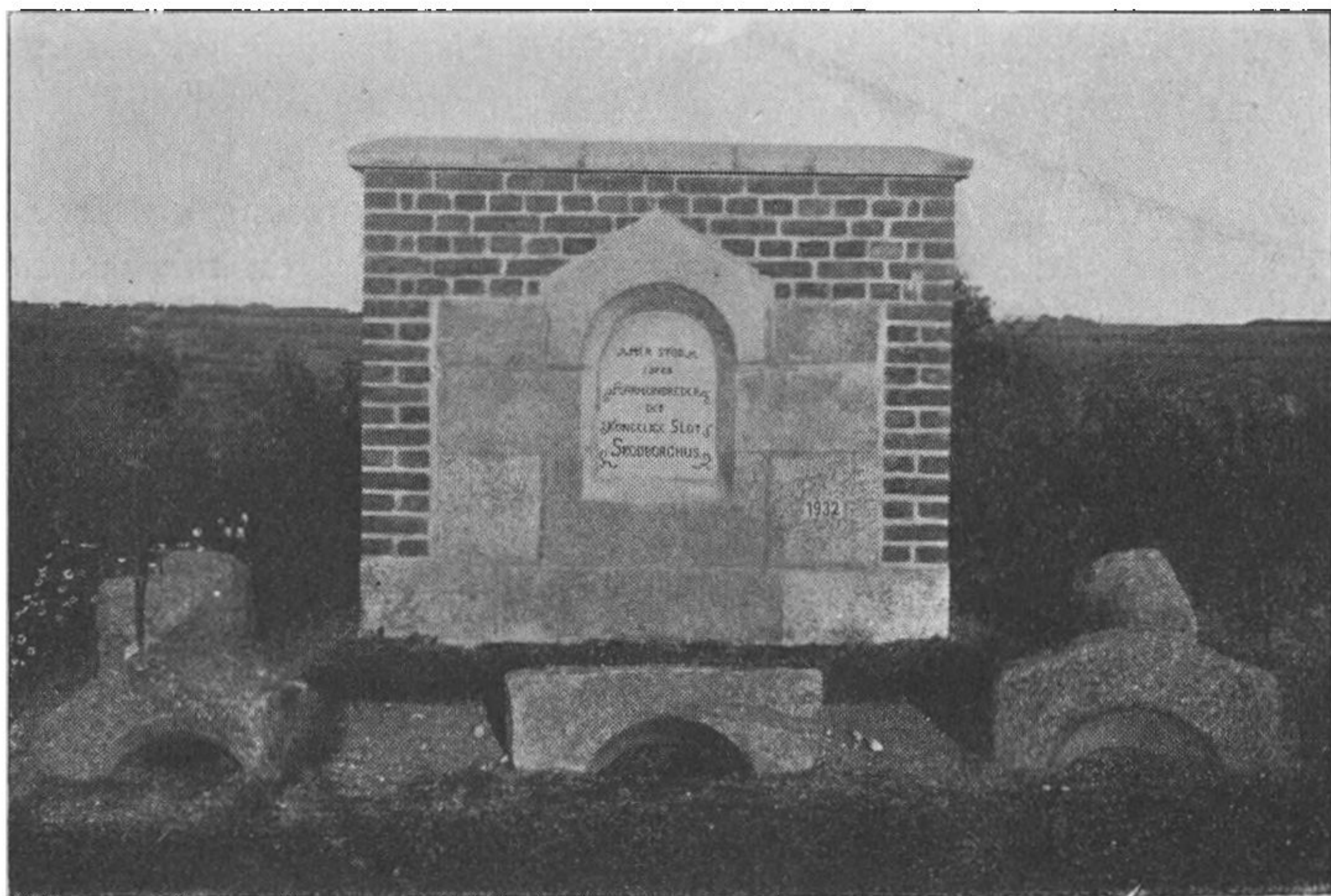
Søndag 28. aug. 1932 afsløredes en mindesten for det gamle Skodborghus. Den står på selve slotspladsen, men også lige op ad landevejen, eftersom amtet i 1862 satte denne vej lige over den gamle ruin.

Det er jo ikke sædvane ellers, at man rejser minder for forsvundne herregårde; men det meste af sin tid, i 350 år, var Skodborghus også noget mere. En kronens fæstning, desværre delvis også en *grænsefæstning* og har tjent til forsvar (og beskyttelse for egnen) længe før vi hører noget af betydning om den. Vi ved end ikke når og af hvem den er bygget, men meget taler for, at den ligesom Koldinghus oprindeligt er anlagt imod Danmark, nemlig i 1240erne af Abel mod Broderen Erik. Og da de sidste af borgens bygninger sandsynligvis er fjernet omkring 1840, har Skodborghus altså stået i ca. 600 år.

Om de første 200 år, da borgen virkelig betød noget som forsvar, ved vi så godt som intet. I godt et århundrede derefter var den så lensmandssæde, undertiden kongeherberg, navnlig *jagtherberg*. Både kong Hans og Frederik I har boet her og udstedt kongebreve herfra. Men ikke længe efter var slottets glanstid forbi. Der var to årsager dertil, begge meget skæbnesvangre for slottets fremtidige stilling. Den første er bestræ-

belserne i 1570erne for at få oprettet en slags toldgrænse, ialfald et toldopsyn. Studene, som det dengang udelukkende drejede sig om, skulde fortoldes i Ribe (eller Kolding). Men når nu en meget stor del af dem (måske mere end halvdelen) blev drevet over ved Foldingbro, så var det jo meget fristende at fortsætte syd på uden at drive til Ribe. Især fra 1542, da tolden blev meget forhøjet (og endnu mere under syvårskrigen) tog smugleriet til, og en bedre kontrol blev derfor nødvendig. Men denne måtte nødvendigvis være ved Foldingbro, og Skodborghusvejen og andre veje blev nu så godt som lukket for

Mindestenen ved Skodborghus, af N. Hansen Jacobsen.

grænsefærdsel helt til 1776. — Den anden årsag kom for Skodborghus måske til at betyde endnu mere. For at få et samlet jagtdistrikt omkring Koldinghus lavede Frederik II som bekendt en uhyre mængde byttehandler med adelen, og ind i denne heksedans kom også Skodborghus, idet den gamle borg og fæstning i 1580 blev byttet bort for Vranderupgård i Seest og fornedret til en ganske almindelig herregård. Eggert Abildgårds romantiske ægteskab med Mette Juel fra Estrup førte gården endnu et skridt nedad i anseelse, idet deres søn i 1647 arvede Estrup efter den barnløse morbroder og boede der for fremtiden.

Skodborghus var nu reduceret til en almindelig forpagtergård (1677 havde Niels Jessen, fæstebonde i Askov, den i forpagtning), og da i almindelighed hverken ejer eller forpagter boede

der, så kom gården i forfald, hvad også krigene hjalp godt til med, især polakkernes naboskab (Lejren på Skudstrup mark) sommeren 1659. I 1784 fik en tolder fat i gården, og det var vel ham, der fik mest ud af den, idet han — i tidens ånd — *udskiftede* den, så den gik fra 35 td. h. k. ned til 4. I 1814 flyttede den daværende ejer, H. Kr. Thomsen, gården op til landevejen, idet han havde overtaget postvæsen og krohold.

Når man nu har ment, at den gamle gård burde have sin mindsten, så er det vel ikke fri, at dens kranke skæbne kan have bidraget dertil. Det var først lærer Nissen, Skodborghus skole, sammen med afdøde redaktør P. Eliassen, der søgte at vække interesse derfor; siden har købmand J. O. Brandorff gentagne gange mindet derom, og i sommeren 1932 blev der ved bidrag fra Skibelundforeningen, Vejle og Ribe amts historiske samfund, Vejen sogneråd, Vejen borgerforening og Skodborg sogneråd samlet den tilstrækkelige sum til en mindsten. Desuden gav købmand P. Lauridsen, Kolding, nogle kvadersten, som han ved en udgravning for et par år siden havde købt. —

Billedhugger Hansen Jacobsen fik arbejdet overdraget. Han benyttede endel af de kvadersten og vinduessten af granit, som efterhånden er fundet i grunden, iøvrigt munkesten. Midt i mindesmærket er indsat en af slottets vinduesåbninger og heri en sandsten med denne indskrift:

„Her stod i seks århundreder det kongelige slot
Skodborghus.“

Afsløringen foregik søndag 28. aug. En forsamling på ca. 300 mennesker var kommen tilstede; lærer Nissen holdt afsløringstalen.

S. A.

Til medlemmerne.

Bogen er i år noget mindre, som man ser; grunden er jo de økonomiske vanskeligheder. Iøvrigt har de senere årbøger jo også, på grund af det meget stof, været større end de skulde være.

I meddelelsen for ifjor blev der sagt, at de jordfundne mindesmærker foreløbig måtte ligge. Imidlertid er endel af disse opgaver kommen til at ligge for allerede i 1932 og på en sådan måde, at det var nødvendigt at tage fat på dem. Nogle småafhandlinger i dette hefte gør rede for endel af disse ting.

I 1934 får vi „hjemstavnskursus“ i Ribe amt (Askov højskole). Aarsskriftet for 1935 vil sandsynligvis blive foredrag og meddelelser fra dette kursus.

INDTÆGT.

Kassebeholdning overført 1. April 1931 fra forrige Aar	2259,04
609 Abonnenter (forrige Aar 601)	2149,70
53 Subskribenter (forrige Aar 55)	134,60
Salg af Aarbøger	275,80
Modtaget fra Grundfonden	200,00
Julius Petersens Fond	200,00
Statens Tilskud	280,00
Tilskud fra Ribe Stiftsamt	100,00
Renter 1. Halvaar	28,93
Renter 2. Halvaar	9,50

Balance 5637,57

Grundfonden:

Kassebeholdning 1. April 1931	1464,49
Hævet og overført til Foreningens Kasse	200,00
	<hr/>
	1264,49
Renter indvundne i Aarets Løb	64,19
Kassebeholdning 31. Marts 1932	1328,68
der henstaar paa Bog i Landmandsbankens Afdeling i Esbjerg.	

UDGIFT.

Forfatterhonorar udbetalt for Aargang 1931	509,00
Trykning af Aargang 1931	1496,85
Redaktion af Aargang 1931	100,00
Forfatterhonorar for Aargang 1932	406,50
Trykning af Aargang 1932	1668,81
Tilskud til Udgivelsen af Esbjerg Bys Historie	75,00
Tilskud til Frederiksens Holstedbogen	100,00
Tilskud til Aug. F. Schmidt: Røj og Ravnholt	100,00
Bidrag til Mindesmærket for Skodborghus	50,00
Krans til Poul Bjerges Baare	18,35
Repræsentation ved Fællesforeningens Aarsmøde	33,35
Udsendelse af Aarbogen	60,00
Foredrag	216,00
Fragt, Porto, Blanketter	430,95
Leje af Sal, Avertering, Bestyrelsesmøder	214,27
Sekretærløn	50,00
Kassebeholdning 31. Marts 1932	108,49
	<hr/>
	Balance 5637,57

Ladelund, 1. April 1932.

Emil Konradi,
Kasserer.

Det attesteres, at foranstaaende Regnskab er i Overensstemmelse med den os foreviste Kassebog. De medfølgende Udgiftsbilag er gennemgaaede og afstemte med Kassebogen, uden at der har været noget at bemærke.

Den kontante Beholdning er os forevist.

Ribe, den 2. August 1932.

C. N. Termansen.

P. Lerche-Thomsen.

Foredragsmøder 1932.

På grund af økonomiske vanskeligheder er kun holdt et eneste af de almindelige møder, idet *Novrup* talte i Skads i december.

Søndag 28. aug. holdtes i Skibelund et friluftsmøde i anledning af *Skodborghusmindets afsløring*, som er omtalt i „mindre afhandlinger“. Musæumsinspektør *Hugo Matthiessen* holdt et foredrag væsentlig ud fra hans bog om „hærvejen“. Derefter holdt *Søren Alkærsig* et kort foredrag om den betydning, Skodborghus har haft for omegnen.

De samfund og institutioner, som udveksler skrifter med „Historisk samfund for Ribe amt“, bedes sende disse direkte til formanden for redaktionsudvalget: *Søren Alkærsig, Esmark, Vejen*.

I n d h o l d .

---

1. Bøndernavne i Ribe amt i 16. årh. Af cand. mag. N. Cl. Hansen.
  2. Datering af Vardes første købstadprivilegier. Af Carl Lindberg Nielsen.
  3. Oldtidsjærn i Ribe amt. Af Rasmus Mortensen.
  4. Lokalhistorikeren lærer Jens Kierckebye. Af Aug. F. Schmidt, lærer N. P. Hansen Pedersen, Lunde, og lærer J. K. Nielsen.
  5. Småfiskeriet i gamle dage. Af H. P. H. Novrup og J. K. Nielsen.
  6. Trældiget. Af Søren Alkærsig.
  7. Spor af forsvundne landsbyer. Af Søren Alkærsig.
  8. Stensamlinger i skovene. Af Søren Alkærsig.
  9. Oldtidsjærn i kirkegårdsdigerne. Af Søren Alkærsig.
  10. En almindelig vestjysk herregård. Af H. K. Kristensen.
  11. Index over lokalhistoriske dagbladsartikler. Ved N. M. Kromann (fortsat).
  12. Mindre afhandlinger.
  13. Regnskab.
  14. Anmeldelser m. m. på omslaget.
-

Historisk samfund for Ribe amt har følgende bestyrelse:

Redaktør *Willemoës*, Ribe (formand); pens. lærer *H. P. H. Novrup*, Alslev; læge *H. Torbøl*, N. Nebel; landbrugslærer *Konradi*, Ladelund (kasserer); lærer *H. K. Kristensen*, Lunde; redaktør *Larsen*, Grindsted; og gårdejer *S. Alkærsig*, Vejen. Suppleanter er: fabrikant *Kromann*, Esbjerg, og lærer *Haahr*, Tistrup. — Alkærsig, Kristensen og Torbøl danner redaktionsudvalget (førstnævnte formand), og Willemoës, Novrup og Larsen foredragsudvalget (førstnævnte formand).

Medlemsbidrag 3 kr. årlig. Ved henvendelse til Konradi kan nogle ældre årgange fås for 2 kr. pr. stk.